

פנטהאוז
צילום: יח"צ

גולדשטיין
צילום: יח"צ

כשהמוזות משחקות

[70]

כשפיליפ סטארק מתחיל לעצב קולקציית ביגוד, אחרי שעיצב ספות, כלי מטבח, אופנוע, גאדג'טים וחללי פנים - האם זה הופך אותו למעצב רב-תחומי? לאיש רנסנס? או שהוא משתמש באותה שפה כדי לכתוב סוגים שונים של טקסט חומרי? כשמסחטת לימון שלו מתכתבת עם פרוקי-רגליים - האם מדובר בתוצר בין-תחומי, או שמא בדוגמה קלאסית להשראה?

לטכנולוגיות או לאמנות, וכל תחום אחר שמחליטים להתחבר אליו וליצור ממנו את הייצור העיצובי. אני לא מכירה עיצוב טוב שהוא לא בין-תחומי."

זה משהו חדש?

"לא בהכרח. הארט-נובו, למשל, עשה הפשטה לצורות מן הטבע, בעקבות מחקר של צורות אורגניות וגיאומטריות. גם היום אני רואה מעצבים שמתבוננים בעולם הביולוגי, בזכות טכנולוגיות שמאפשרות הסתכלות אחרת על העולם שלנו. לפעמים הם מושפעים דרך השראה, ולפעמים הם לומדים את עקרונות המערכת שאותה הם בודקים ומעבירים את המסקנות למוצרים. לדוגמה, מעצבים שלומדים מערכת ביולוגית משחזרים את מערכת החוקיות שלה באמצעות אלגוריתם, שמהווה את תמצית החוקיות של המערכת, ואת זה הם לוקחים לתחום האדריכלי. זו בין-תחומיות ממודענת, שיוצרת תחומי דע חדשים."

יעקובי-וולק מציינת את התערוכה Design and the Elastic Mind, שהוצגה ב'מומה' לפני כשנה וסימנה את המגמה הבין-תחומית של העיצוב היום.

« ככל שטכנולוגיות הולכות ונעשות מורכבות, גדל הידע שנדרש כדי לשלוט בהן. התוצאה המיידית היא התמחות. אלא שמתהליך זה נולד גם תהליך אחר, של חיבור בין עולמות. יש שיכנו חיבור זה רב-תחומיות, ואחרים יכנו אותו בין-תחומיות. מהו ההבדל בין מונחים אלה? האם מדובר בהבדל מהותי, או שמא בסמנטיקה בלבד? האם מדובר ביצירת שפות חדשות, או במשחק עם מוזות מקומיות? פנינו אל מספר אנשים בתחום העיצוב, כדי לברר סוגיות אלה. **כרמלה יעקובי-וולק, ראש החוג לעיצוב פנים, המסלול האקדמי המכללה למינהל:**

"רב-תחומיות עושה קישור בין דיסציפלינות שונות, אבל לא יוצרת סינרגיה בין הדיסציפלינות, כלומר, לא יוצרת מודלים חדשים של חשיבה. מדובר במעבר בין תחום לתחום כדי להוכיח טענה. בין-תחומיות כן יוצרת תחומים חדשים דרך החיבור בין התחומים הקיימים."

ובעיצוב?

"בעיניי, כל עיצוב הוא בין-תחומי. עיצוב במהותו הוא דיסציפלינה בין-תחומית, בגלל ההשראות שאנחנו לוקחים ממקומות שונים שקשורים

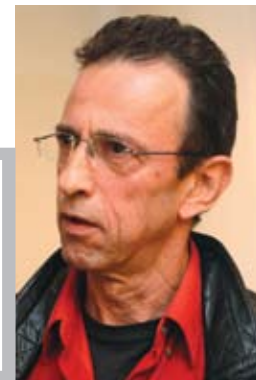
מודי
צילום: יח"צ

בולטהאופ
צילום: יח"צ

כרמלה יעקובי-וולק, ראש החוג לעיצוב פנים, המסלול האקדמי המכללה למינהל: "הארט-נובו, למשל, עשה הפשטה לצורות מן הטבע, בעקבות מחקר של צורות אורגניות וגיאומטריות. גם היום אני רואה מעצבים שמתבוננים בעולם הביולוגי בזכות טכנולוגיות שמאפשרות הסתכלות אחרת על העולם שלנו. לפעמים הם מושפעים דרך השראה, ולפעמים הם לומדים את עקרונות המערכת שאותה הם בודקים"

[72]

פרופ' גד צ'רני, עיצוב תעשייתי, מכון טכנולוגי חולון: "רון ארד מצד אחד יוצר כורסאות חד-פעמיות, שעיצב כמו ידיו עם פטיש - וזו יצירה שהיא עשייה אמנותית שמתייחסת לחפץ שימושי, ומצד שני הוא מייצר מוצר תעשייתי בכמויות גדולות. כמעצב, הוא מעצב רב-תחומי וגם בין-תחומי"

[<<]

האם זהו העתיד?

"אני חושבת שכן, כי אם מעצב רוצה להיות עדכני הוא לא יכול להיות במקום צר."

האם זה מתאים לכל הלקוחות?

"לדעתי כן, משום שהלקוחות הם קהל שראוי להערכה גבוהה ולחינוך, והתוצרים שמתקבלים מעיצוב בין-תחומי הם מאתגרים ופותרים שפות חדשות. אחרת, מאין תבוא חדשנות?"

האם החדשנות היא חיונית?

"אני מאלה שחושבים שחדשנות מגיעה גם משכבות ומידע היסטורי. הנוסחה המנצחת היא כשלוקחים ידע היסטורי וידע חדש ומביאים אותם אל תחומים חדשים."

פרופ' גד צ'רני, עיצוב תעשייתי, מכון טכנולוגי חולון:

"מדובר בסמנטיקה. אנחנו עוסקים במקצוע לא מדויק, עיצוב הוא לא מדע וההזדקקות להבחנה בין עיצוב בין-תחומי ורב-תחומי אינה ברורה. אולי ההבדל הוא שהרב-תחומי משמעו שילוב בין דיסציפלינות קיימות, בעוד שהבין-תחומי פועל בחללים ובאזורי המפגש בין דיסציפלינות. אפשר גם להגיד שהעיצוב הבין-תחומי יכול לעסוק במהויות והרב-תחומי - בכלים."

גם באמנות אין קריטריונים ברורים.

"ביצירה בכלל יש הרבה עשייה בין-תחומית. לפעמים מדובר בקריטריון של גודל, אבל גם זה לא מדויק. למשל, סטודנטים שלנו תכננו בית למחוסר דיוור. המבנה מתקפל לתוך עגלה; האם זו ארכיטקטורה או עיצוב תעשייתי? דוגמה נוספת היא רון ארד. מצד אחד הוא יוצר כורסאות חד-פעמיות, שעיצב כמו ידיו עם פטיש - וזו יצירה שהיא עשייה אמנותית המתייחסת לחפץ שימושי, ומצד שני הוא מייצר מוצר תעשייתי בכמויות גדולות. כמעצב, הוא מעצב רב-תחומי וגם בין-תחומי. ובגלל הקו המפריד הלא מוחלט בין עיצוב תעשייתי לעיצוב מוצר, כשעושים כיסא בכמות מוגבלת שטבוע בו מגע היד של המעצב, יש מי שיכנו את זה אמנות, ואחרים - עיצוב מוצר."

ומה עם התמקצעות, שנובעת מכך שהמוצרים נעשים מורכבים יותר ויותר?

"התוצרת באמת יותר מורכבת, וגם התחומים מכילים כל כך הרבה סוגים של ידע. לכן, במקרים רבים העשייה מתרחשת בשיתוף פעולה והתוצרת היא חיבור של כוחות משותפים. למשל, כשמתכננים מכונת מעורבים בתהליך מהנדסי מכונות, מעצבים מומחים בארגונומיה, מעצבים מומחים בצורה ועוד. או למשל, שילוט במרחב הציבורי דורש שיתוף של מעצב גרפי, מעצב תעשייתי וארכיטקט. הסיבה היא שמעורבים בכך תחומי ידע

[<<]

פרופ' רון נבארו, הפקולטה לארכיטקטורה ובינוי ערים, הטכניון: "היום, השאלה היא לא מה המשתמש עושה עם המוצר, אלא מה המוצר עושה למשתמש. זאת, משום שאנשים לא קונים מנעול כדי לנעול דלת, אלא כדי להשיג תחושת ביטחון. לכן, עיצוב בין-תחומי לא עוסק בעיצוב מנעול, אלא בעיצוב תחושת ביטחון"

[<<]

חדשה. לדוגמה, בעבר, כשאמרו למעצב לעצב מנעול תלייה למחסנים, הוא היה בוחן את מה שקיים בשוק, בודק אילו חומרים מעניינים קיימים ואז מעצב בהתאם ללוק שנראה לו מתאים. היום, השאלה היא לא מה המשתמש עושה עם המוצר, אלא מה המוצר עושה למשתמש. זאת, משום שאנשים לא קונים מנעול כדי לנעול דלת, אלא כדי להשיג תחושת ביטחון. לכן, עיצוב בין-תחומי לא עוסק בעיצוב מנעול, אלא בעיצוב תחושת ביטחון. הבין-תחומיות נוצרת משילוב בין ידע מתחומים שונים: פסיכולוגיה, תורת החומרים, תפישה חזותית, פיזיקה. ואגב, עדיין אפשר לתכנן מנעול בשיטות קונבנציונליות, שדורשות פחות זמן והשקעה".

הקשורים בהצגה נכונה של אינפורמציה גראפית, במבנה על עמוד ובתכנון עירוני ומרחב ציבורי. שיתוף הפעולה בין שלושתם הוא עשייה רב-תחומית, שמכילה את הגנים של שלוש דיסציפלינות. היום, כדי לתכנן מוצר תעשייתי צריך שיתוף של ידע מתחומים שונים, כולל שיווק, מחקר סוציולוגי וכדומה. בגלל המציאות הזו של פעילות רב-תחומית, אנחנו עומדים לפתוח במכון הטכנולוגי תוכנית לתואר שני בעיצוב רב-תחומי".

היכן זה קורה בעיקר?

"העבודה הרב-תחומית מתבטאת ברוב המוצרים שמקיפים אותנו: אביזרים שמחממים, מסייעים, מבטלים ומתקשרים". באקדמיה, הבין-תחומיות עלולה לשטח את התחומים שעליהם היא נשענת.

"העשייה הבין-תחומית מאיימת על ההגדרה העצמית של כל תחום. בחו"ל יש עיצוב אינטרדיסציפלינרי, שמאיים על ההגדרה הקלאסית. אבל המציאות היא לא בגישה הקלאסית, כשמבינים כמה שהיסטוריה קשורה לכלכלה ולמזג האוויר הרבה יותר ממה שידעו בעבר".

[74]

פרופ' רון נבארו, הפקולטה לארכיטקטורה ובינוי ערים, הטכניון:

"השימוש בביטויים רב-תחומי ובין-תחומי הוא לעתים 'באז', אבל הם מקפלים בתוכם מעבר משלב לשלב, שפירושו התקדמות. העיצוב הקלאסי עסק בהענקת מראה נאה לאובייקטים, ועם התפתחות הפלסטיקה והתקצרות אורך חיי המדף של מוצרים, התחילו מעצבים לקחת חלק יותר פעיל בתכן (תכנון הנדסי) של מוצרים והפכו למעשה מחד-תחומיים לרב-תחומיים.

"העשייה הבין-תחומית, שהיא תחום חדש יחסית, מתרחשת במקום שבו נוצרת חפיפה בין שני תחומים מקצועיים שונים לשם יצירת תת-דיסציפלינה

קסטיאל צילום: יעל פינקוס

קמחי צילום: יח"צ

לופט
צילום: יח"צ

סאב זירו
צילום: יח"צ

[76]

אילנית כהן-קבסה, מנכ"ל משותף בחברת Nexstep לחקר טרנדים ופיתוח חדשנות ומרכזת התמחות בתוכנית לתואר שני בעיצוב תעשייתי בבצלאל: "אני מביאה לעולם עיצוב המוצר ידע באסטרטגיות של אופנה והתייחסות לממד האופנתיות במוצרים. אסטרטגיות מעולם האופנה הגיעו לעולם של עיצוב המוצר, ההתייחסות למוצרים כאל אופנה חולפת נובעת מעולם האופנה. מוצרים מספקים היום מעבר לפונקציה שלהם, כמו שאנשים לא קונים בגד כדי להתלבש"

[<<]

ומצליחה גם לייצר חיבור ביניהן. בין-תחומיות - Inter-discipline - מאפיינת אנשים שהצלחיהו להרחיב את מקצוע הבסיס לעולמות שונים. הם רוכשים יסודות וכלים במקצוע אחד, מרחיבים אותו לעולמות אחרים ומתוך ההרחבה נולד דיאלוג שיוצר דברים חדשים. אני, למשל, מגיעה מתחום האופנה ומרכזת תחום של עיצוב תעשייתי, אבל אני לא מעצבת תעשייתית. אני מביאה איתי כלים מעולם האופנה ויוצרת דיאלוג שבונה משהו חדש. ביתחומיות נוצרת בתווך שבין תחומים, בקו המשיק."

איך יוצרים דיאלוג בין עיצוב לבוש לעיצוב מוצרים?

"אני מביאה ידע באסטרטגיות של אופנה והתייחסות לממד האופנתיות במוצרים. אסטרטגיות מעולם האופנה הגיעו לעולם של עיצוב המוצר, ההתייחסות למוצרים כאל אופנה חולפת נובעת מעולם האופנה. מוצרים מספקים היום מעבר לפונקציה שלהם, כמו שאנשים לא קונים בגד כדי להתלבש."

כהן-קבסה מדגישה, כי למרות שהיא עוסקת בלימוד וביעוץ של פיתוח מוצרים תעשייתיים, היא לעולם לא מחליפה מעצבי מוצר. "תמיד יש מעצב תעשייתי בצוות שלי, משום שלי אין מספיק ידע בטכנולוגיות ייצור, בחומרים וכדומה. זאת, משום שלא רכשתי כלים בסיסיים אלה". במונח הזה, היא מגדירה את עצמה בין-תחומית.

אז מה היתרון בבין-תחומיות?

"בסופו של דבר, אנחנו יודעים שמרבית האנשים קונים מוצרים לא בגלל שהם צריכים אותם. במציאות הנוכחית יש הרבה יצרנים שמשווקים אותו מוצר, כולם רוצים להגיע מהר אל השוק וכולם צריכים בידול. למשל, בשוק של הטלפונים הסלולארית, השיקולים שמעורבים בבחירה של מכשיר זה או אחר לא תמיד מבוססים על ידע, אלא על תחושה. והעיצוב נועד לעורר את התחושה שכדאי לרכוש את המכשיר - באמצעות מראה, משקל, טקסטורה, נפח. אלה יוצרים חיבורים מורכבים בין מה שהצרכן רואה למה שהוא חש. מקצוע העיצוב עלה בכמה דרגות ונעשה מתוחכם יותר."

אילנית כהן-קבסה, מנכ"ל משותף בחברת Nexstep לחקר טרנדים ופיתוח חדשנות ומרכזת התמחות בתוכנית לתואר שני בעיצוב תעשייתי בבצלאל:

"במהותו, עיצוב הוא מקצוע שנוגע בהרבה תחומים הנוגעים לאדם ולסביבה הרחבה שלו. אבל בהחלט יש הפרדה ברורה בין רב-תחומיות ובין-תחומיות. רב-תחומיות - Multi-discipline - מחייבת שליטה יסודית בדיסציפלינות שונות, למשל אמנות ומדע. מישהי שעשתה תואר ראשון בביוכימיה, תואר ראשון בעיצוב פנים ותואר שני בעיצוב היא אדם רב-תחומי, משום שהיא שולטת בעבודה של מעבדה ביולוגית לצד עבודה עיצובית

[<<]

[<<]

האם אדריכל שמעצב חללים וגם רהיטים הוא בין-תחומי או רב-תחומי?
"לדעתי הוא בין-תחומי, כי השפה שלו תהיה אדריכלית. כל אחד נושא איתו את המקור שממנו בא".

מה מאפיין יוצרים בין-תחומיים?

"כדי להיות בין-תחומי אתה חייב מרכיב של גמישות מחשבתית, של יכולת לעשות העברה של דיסציפלינה אחת לאחרת, גם אם אתה לא מכיר אותה. ההתפתחות של מעצב בין-תחומי היא לא ליניארית, אלא בתבנית של זיג-זג. הוא כל פעם לומד משהו חדש ופונה לכיוון אחר. למעצב שפועל בתוך אותו תחום יש ניסיון מצטבר בתוך התחום, שהוא בעל ערך. המעצב הבין-תחומי מגיע לבשלות מאוחר יותר. זו התמחות רחב ופחות עומק. זה מצריך יכולות חשיבה אחרות ומבנה אישיותי אחר, למשל היכולת להשיל כללים כדי להיפתח לכללים חדשים".

עודד עזר, מעצב גראפי וטיפוגרף:

"אני עוסק בתחום שהוא לרוב מאוד שמרני. טיפוגרפיה נועדה בראש ובראשונה לשמש לקריאה. פונט מצליח כאשר הוא מסייע לקריאה ולא מפריע לה. הרצון לייצר אות טובה מוביל בהכרח לשמרנות גדולה, כי אם אני מיצר אות שונה ממה שמכירים - הקריאה נפגעת. מכאן, שטיפוגרפיה היא תחום של ניואנסים, של evolution ולא של revolution. לעצב אות שהיא חצויה נמלה זה קצת כמו חילול הקודש. אבל אני מקדיש חצי מהזמן לטיפוגרפיה אקספרימנטאלית, כלומר, למחקר ולניסיונות".

מה הופך את העבודה שלך לבין-תחומית?

"לדעתי, מחקר טיפוגרפיה צריך לשאוב את השראה שלו מתחומים אחרים, לא רק מההיסטוריה של הטיפוגרפיה, אלא ממדע, מארכיטקטורה, מספרות ומפילוסופיה ועוד. אני מסוגל לקבל השראה ממפית, כי אני מיד חושב איך אני יכול לקחת את העקרונות שמהם היא בנויה ולהציג אותם בתחום שלי: העובדה שהיא יכולה להתקמט, הרכות שלה, הקלילות. הידע שלי בביולוגיה מאוד מוגבל, אבל אפילו ידיעה שטחית בתחום היא אינפוזיה של רעיונות, כי תמיד אני חוזר אל נקודת המוצא של טיפוגרפיה, שם אני שוחה".

[78]

עודד עזר, מעצב גראפי וטיפוגרף:
"אני מסוגל לקבל השראה ממפית, כי אני מיד חושב איך אני יכול לקחת את העקרונות שמהם היא בנויה ולהציג אותם בתחום שלי: העובדה שהיא יכולה להתקמט, הרכות שלה, הקלילות. הידע שלי בביולוגיה מאוד מוגבל, אבל אפילו ידיעה שטחית בתחום היא אינפוזיה של רעיונות"

צמר
צילום: יח"צ

lago
www.lago.it
צילום: יח"צ